

HD:s dom meddelades d 25 juni 1992 (nr DT 318).

Litteratur: Se hänvisningar i HD:s dom till svensk rättsvetenskaplig litteratur rörande letters of responsibility o dyl.

60

Fråga vid tolkning av ett återförsäljaravtal huruvida återförsäljaren kan anses ha lämnat en skadeståndssanktionerad garanti att köpa vissa i avtalet angivna minimikvantiteter.

Jernmanufaktur Aktiebolaget Raco är ett företag som köper och säljer produkter inom byggnadsmaterialsektorn.

Klemeco Nord Aktiebolag ägs av Bertil Burström. Burström har erhållit patent på en skruv/spik/nit-princip för porösa stenbyggnadsmaterial. Produkten är varumärkesregistrerad under namnet Klemit.

Klemeco upplät 1982 formlöst ensamrättsförsäljningen av Klemit-produkten i Sverige till Jernmanufaktur. Under 1984 såldes Klemit-produkter för 340 000 kr. Under de tre första kvartalen 1985 uppgick försäljningen till 270 000 kr. Burström var missnöjd med försäljningsresultatet. Efter ett sammanträffande i januari 1986, vid vilket Burström, Jernmanufacturs verkställande direktör Lars Jivede, advokaten Mats Nilsson och Tommy Lundgren, styrelseledamot i Jernmanufaktur var närvarande, träffades d 30 jan 1986 ett återförsäljaravtal.

Avtalet, där Klemeco kallas säljaren och Jernmanufaktur återförsäljaren, upptar bl a följande:

1 *Representation*

1.1 Säljaren utser Återförsäljaren såsom exklusiv återförsäljare för marknadsföring och försäljning av Säljarens produktsortiment benämnt Klemit-HI.. här fortsättningsvis kallat Produkterna, i Sverige, här fortsättningsvis kallat Territoriet.

3 *Minimikvantitet*

3.1 Återförsäljaren skall för leverans under varje kalenderår under avtalstiden av Säljaren köpa en viss minimikvantitet av Produkterna. Minimikvantiteten för kalenderåret 1985 skall kompletteringsköpas för 90 000 kr. För åren 1986 och 1987 har minimikvantiteten bestämts till inköp för 600 000 kr/år.

3.2 Parterna skall för tiden efter 1987 senast två (2) månader före varje nytt kalenderår träffa särskild skriftlig överenskommelse om minimikvantiteten att levereras under det kommande kalenderåret. Denna minimikvantitet skall vara realistisk och basera sig på föregående års försäljningsresultat.

3.3 Om parterna ej inom tid, som har angivits i punkten 3.2, har enats om minimikvantitet för det kommande kalenderåret, så äger Säljaren rätt att säga upp avtalet till upphörande nittio dagar från det att Återförsäljaren delges uppsägningen.

3.4 Om Återförsäljaren under ett kalenderår ej uppnår den avtalade minimikvantiteten, så äger Säljaren rätt att senast den 31 mars påföljande kalenderår uppsäga avtalet till omedelbart upphörande.

4 *Priser och övriga leveransvillkor*

4.1 Produkterna säljs till Återförsäljaren till priser och villkor enligt Säljarens prislista. Gällande nettoprislista framgår av *bilaga 1*.

4.2 Om Säljaren önskar ändra sina priser eller leveransvillkor, blir ändringarna gällande gentemot Återförsäljaren tidigast tre (3) månader från det att Säljaren skriftligt meddelat Återförsäljaren besked om sådan ändring.

5 *Försäljningsaktiviteter*

5.1 Återförsäljaren skall på allt sätt och efter bästa förmåga aktivt verka för största möjliga avsättning av Produkterna inom Territoriet. Särskilt åligger det Återförsäljaren

att fortlöpande ge Säljaren alla de upplysningar som är nödvändiga för bästa möjliga bearbetning av marknaden,

att mottaga och vidarebefordra reklamationer och andra meddelanden från kunder inom Territoriet och i sådana fall på bästa sätt tillvarata Säljarens intressen,

att aktivt bevaka Säljarens marknadsandel inom Territoriet samt

att hålla kunskapen om Säljarens produkter på hög nivå.

— — —

10 *Avtalstid*

10.1 Detta avtal träder i kraft i och med undertecknandet av båda parter och gäller tillsvidare med uppsägningsregler enligt punkten 3.3. Tidigaste uppsägningsdatum är således 87-10-31.

10.2 Part äger rätt att säga upp avtalet till omedelbart upphörande om andra parten försätts i konkurs, ingår ackord eller träder i likvidation.

10.3 Part äger jämväl rätt att uppsäga avtalet till omedelbart upphörande om andra parten bryter mot sina skyldigheter enligt detta avtal och ej inom trettio (30) dagar, efter att ha erhållit meddelande om denna sin brist från motparten, vidtager rättelse.

10.4 Säljaren skall efter avtalets upphörande till Återförsäljarens totala inköpskostnad återköpa — eller anvisa annan köpare — hos Återförsäljaren ineliggande lager av Produkterna. Återförsäljaren äger dock rätt att fullfölja order från tredje man som träffats före detta avtals upphörande samt att göra erforderliga kompletteringsköp för dessa orders fullföljande.

— — —

Sedan tvist uppkommit mellan parterna om hur avtalet skall tolkas väckte Klemeco vid *Malmö TR* den talan mot Jernmanufaktur om skadestånd som framgår av TR:ns dom.

TR:n (rådmännen *Zetterberg* och *Riving* samt tingsfiskalen *Wendel*) anförde i dom d 23 okt 1989: Under 1985 inköpte Jernmanufaktur Klemeco-produkter för 336 000 kr. Under 1986 fram till d 19 sept hade Jernmanufaktur köpt för 37 073 kr. Klemeco var av den uppfattningen att Jernmanufaktur genom återförsäljaravtalet garanterat att de för vart och ett av åren 1986 och 1987 skulle göra inköp för minst 600 000 kr. Jernmanufaktur tillskrevs därför d 19 sept 1986 och bereddes tillfälle att enligt punkten 10.3 i återförsäljaravtalet vidta rättelse och köpa upp till garanterad volym senast d 20 okt 1986. Om så inte skedde, menade Klemeco att det kunde förutses att Jernmanufaktur inte skulle fullfölja avtalet och en hävningsförklaring framfördes re-

servationsvis. Denna innebar att återförsäljaravtalet skulle anses hävt och upphöra per d 21 okt 1986 på grund av anteciperat kontraktsbrott. Vid ett sammanträffande mellan parterna d 10 okt 1986 förklarade Jernmanufaktur att man inte avsåg att göra kompletteringsköp för att nå upp till volymen 600 000 kr. Klemeco vidhöll innehållet i sitt brev från d 19 sept 1986 och uppgav att man hade för avsikt att framställa skadeståndskrav mot Jernmanufaktur. Från Jernmanufakturs sida gjordes gällande att den enda sanktion som följde av att bolaget inte uppnått försäljningsvolymen 600 000 kr var att ensamrätten skulle fråntas dem.

Yrkanden. Klemeco har yrkat förpliktande för Jernmanufaktur att till Klemeco utge 609 000 kr jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen från d 1 dec 1986 (dagen för delgivning av stämmingsansökan) tills full betalning sker. Som grund för sitt yrkande har Klemeco åberopat att Jernmanufaktur förorsakat Klemeco skada genom att bryta mot återförsäljaravtalet. Kontraktsbrottet har bestått i att Jernmanufaktur inte uppnått garanterad försäljningsvolym enligt avtalet. Klemeco har hävt avtalet på grund av anteciperat kontraktsbrott. Kontraktsbrottet var väsentligt för Klemeco. Jernmanufaktur har strikt ansvar för uppkommen skada. Det yrkade beloppet fördelar sig enligt följande: 484 000 kr avser ersättning för utebliven handelsvinst (varav 264 000 kr hänför sig till 1986 och 220 000 kr till 1987), 52 000 kr avser ränteförluster (13 000 kr 1986, 39 000 kr 1987) och 73 000 kr avser ersättning för utebliven royalty (42 000 kr 1986, 31 000 kr 1987).

Jernmanufaktur har bestritt yrkandena. Ränterykandet har vitsordats såsom skäligt. Bolaget har som grunder för sitt bestridande anfört följande: Jernmanufaktur har inte begått något kontraktsbrott, eftersom punkten 3.1 inte innefattar något garantiåtagande. För det fall TR:n skulle finna att vad som anges i 3.1 är att tolka som en garanti om inköpsvärde och att Jernmanufaktur därför gjort sig skyldigt till ett kontraktsbrott, hävdar bolaget att punkten 3.4 uttömmande reglerar de sanktionsmöjligheter som finns. Jernmanufaktur bestrider i vart fall att skadestånd skall utgå för 1987, eftersom avtalet på grund av hävningsförklaringen upphört per d 21 okt 1986. För det fall Jernmanufaktur skulle bli skyldigt att utge skadestånd har bolaget vitsordat att skadeståndet skall beräknas efter det positiva kontraktsintresset.

Domskäl. Klemeco har till utvecklande av sin talan anfört: Det var en förutsättning för att Burström skulle teckna avtal om ensamrättsförsäljning, att Jernmanufaktur kunde lämna garantier angående en viss minimiförsäljning. Burström hade ursprungligen velat bestämma minimiförsäljningskvoterna till 500 000 kr för 1986 och 750 000 kr för 1987. Han ville också att kompletteringsköp skulle göras med 200 000 kr för 1985. Parterna enades efter diskussioner om de i avtalet angivna kvoterna. Vid ett telefonsamtal d 29 jan 1986 uppgav Nilsson på förfrågan från Burström att punkten 3.1 i avtalet innebar ett garantiåtagande och att skadestånd skulle utgå om Jernmanufaktur inte köpte in de angivna minimikvantiteterna. Nilsson uppgav vidare att punkter-

na 3.2, 3.3 och 3.4 avsåg tiden efter 1987. — Under 1986–87 var konjunkturerna inom byggnadsbranschen goda. Trots detta uppgick Jernmanufaktur inköp under våren 1986 till obetydliga belopp och under maj 1986 gjordes inköp för endast 235 kr. Jernmanufacturs säljare hade tidigare haft täta kontakter med Burström, men dessa kontakter upphörde under våren 1986. Jivede hade uppmanat säljarna att inte arbeta med Klemitprodukterna. På grund av de låga försäljningssiffrorna uppsökte Burström och styrelseledamoten i Klemeco, Britt-Marie Cederholm, i juni 1986 Jivede i Jernmanufacturs lokaler. Burström tillfrågade Jivede om denne ansåg att avtalet innebar en bindande garanti, ett bindande åtagande. Jivede bekräftade att det var på det sättet. Han påpekade att endast halva året förflutit och bad dem återkomma i december. — — —

Jernmanufaktur har genmält: Ensamrätten är en viktig del i Jernmanufacturs policy. Frågan om kvantiteter aktualiserades av Burström. Någon diskussion om att inköpskvoterna skulle utgöra en garanti har inte förekommit. Eftersom marknaden inte är statisk lämnar Jernmanufaktur aldrig en sådan typ av garanti som innebär att bolaget, oavsett avsättningsmöjligheter, åtar sig att inköpa för vissa bestämda belopp. Jernmanufacturs omsättning uppgick 1985 till omkring 22 miljoner kr. För 1989 beräknas omsättningen bli 50 miljoner kr. Bolaget var inte ekonomiskt beroende av Klemitprodukterna och skulle inte ha under-tecknat avtalet om detta innefattat ett garantiåtagande. Nilsson uppgav för Jivede, att Jernmanufaktur inte tog någon risk, eftersom det enda som kunde hända om minimikvoterna inte uppfylldes var, att Jernmanufaktur förlorade ensamrätten. — Jernmanufaktur hade som mål att uppnå en hög försäljningsvolym. Det är inte riktigt att Jivede utfärdat något säljförbud. Tvärtom har han i brev till säljarna uppmanat dessa att arbeta med Klemitprodukterna. — — — Vid sammanträffandet i juni 1986 påpekade Burström för Jivede, att avtalet var bindande. Jivede svarade att endast halva året förflutit och bad Burström återkomma i december. — — — Jernmanufaktur bestrider att punkterna 3.2, 3.3 och 3.4 skulle avse tiden efter 1987. Punkten 3.4 visar att parterna förutsett att det kunde inträffa att minimikvantiteterna inte uppfylldes och att detta inte innebar något kontraktsbrott. Om ett underskridande av minimikvantiteterna utgjort ett kontraktsbrott hade punkten 3.4 varit överflödig, eftersom en bestämmelse om hävning vid kontraktsbrott finns i punkten 10.3. Även innehållet i punkten 10.4 styrker att 3.1 inte innefattar ett garantiåtagande.

Beträffande skadeståndets storlek har parterna anfört följande.

— — —
Förhör har på Klemecos begäran hållits med Burström, Britt-Marie Cederholm, Göran Nilsson och Sören Nyberg. På Jernmanufacturs begäran har Jivede och Kent Westlund hörts.

TR:n gör följande bedömning.

Avgörande för frågan om Jernmanufaktur på grund av brott mot återförsäljaravtalet blivit skadeståndsskyldigt är, hur punkten 3.1 i

avtalet skall tolkas. — Det har uppenbarligen varit Burströms önskan att Jernmanufaktur genom avtalet skulle garantera ett visst inköpsvärde och att Jernmanufaktur skulle bli skadeståndsskyldigt om garantin inte uppfylldes. Vid förhören med Burström och Jivede har emellertid ingenting framkommit som visar att frågan om en garanti diskuterats mellan parterna före eller i samband med avtalsslutet. De uppgifter som i övrigt lämnats vid förhören ger inte särskilt stöd för någondera partens uppfattning. Punkten 3.1 får därför tolkas mot bakgrund av avtalet i dess helhet och avtalssituationen i övrigt. — Formuleringen av 3.1 talar för att den skall uppfattas som en garantiutfästelse. I punkten 3.4 har emellertid reglerats vad följden blir om minimikvoterna inte uppfylls. Om en underlåtenhet att uppfylla minimikvoterna vore att betrakta som ett kontraktsbrott, hade punkten 3.4 varit överflödig, eftersom en hävningsbestämmelse finns i punkt 10.3. Ingenting tyder på att punkten 3.4 skulle avse endast tiden efter 1987. Även bestämmelserna om återköp i punkten 10.4 ger stöd åt uppfattningen att en underlåtenhet inte utgör ett kontraktsbrott. De försäljningssiffror som förelåg vid avtalsslutet och den omständigheten att Jernmanufaktur inte var ekonomiskt beroende av Klemitprodukterna talar också för att Jernmanufaktur inte, vid äventyr av ett skadestånd, åtagit sig att inköpa för de angivna minimikvoterna.

TR:n anser sammanfattningsvis, att avtalet bör tolkas på det sättet, att en underlåtenhet att uppfylla de föreskrivna minimikvantiteterna inte inneburit att Jernmanufaktur ådragit sig skadeståndsskyldighet gentemot Klemeco, utan endast medfört en rätt för Klemeco att säga upp avtalet. Klemeco har således inte förmått styrka sin talan och käromålet skall därför ogillas.

Domslut. Käromålet ogillas.

Klemeco fullföljde talan i *HovR:n över Skåne och Blekinge*. Bolaget, som återkallade yrkandet om ersättning för utebliven royalty, yrkade att HovR:n skulle bifalla käromålet i övrigt.

Jernmanufaktur bestred ändring.

Parterna åberopade samma grunder för sin talan som vid TR:n och anförde till utveckling av sin talan vad som antecknats i TR:ns dom. Härutöver preciserade Klemeco sin ståndpunkt enligt följande: Jernmanufacturs kontraktsbrott har bestått i att garanterad inköpsvolym inte uppnåtts. Jernmanufaktur har strikt skadeståndsansvar pga garantiåtagandet.

Parterna preciserade vidare sina ståndpunkter i fråga om beräkningen av skadestånd.

HovR:n (hovrättsrådet *Berg*, fd hovrättsrådet *Åhberg* och adj led *Göransson*, referent) anförde i dom d 31 okt 1990: *Domskäl*. I målet är följande ostridigt. Jernmanufaktur blev i febr 1982 ensam återförsäljare av Klemecos patenterade produkt Kemit. Sedan ägaren av Klemeco, Bertil Burström, i dec 1985 meddelat Jernmanufaktur att han var missnöjd med försäljningsresultatet och att Klemeco därför ville bryta

avtalet om ensamrättsförsäljning, men Jernmanufaktur förklarar sig önska ett fortsatt samarbete, sammanträffade parterna d 27 jan 1986, varvid formerna för en fortsatt ensamrättsförsäljning för Jernmanufaktur diskuterades och ett avtalsförslag upprättades. Efter justeringar av förslaget undertecknade parterna d 30 jan 1986 det till TR:ns dom som bilaga fogade återförsäljaravtalet.

Om inte annat avtalas mellan parterna får det anses åligga en ensamåterförsäljare att med omsorg verka för största möjliga avsättning av säljarens produkter på marknaden. En sådan förpliktelse har också skrivits in i avtalet mellan Klemeco och Jernmanufaktur under punkt 5. Avtalet innehåller emellertid därutöver under punkt 3 föreskrifter om minimikvantitet, enligt vilka Jernmanufaktur skulle för leverans under varje kalenderår under avtalstiden av Klemeco köpa en viss minimikvantitet av produkterna. För ettvarvt av åren 1986 och 1987 bestämdes minimikvantiteten till inköp för 600 000 kr.

Tolkat efter ordalydelsen kan det skriftliga avtalet inte förstås på annat sätt än att Jernmanufaktur utfäst sig att åstadkomma ett visst resultat, nämligen att Klemeco skulle få försålt Klemeprojekter för 600 000 kr för ettvarvt av åren 1986 och 1987, och att Jernmanufaktur således inte enbart åtagit sig att med omsorg verka för detta resultat.

Vad som — enligt utredningen i målet — förekommit vid avtalslutet ger inte anledning att tolka avtalet på annat sätt än efter dess ordalydelse.

Inte heller kan vad som förekommit innan parterna träffades för en uppgörelse i nämnvärd omfattning bidra till att fastställa avtalets innehåll; parternas ståndpunkter låg då långt ifrån varandra. Det kan dock konstateras att Klemeco krävde garantier för att vissa försäljningsresultat uppnåddes och att det var Jernmanufaktur som önskade att samarbetet mellan parterna skulle fortsätta. Det kan också konstateras att avtalet, om det skulle tolkas så som Jernmanufaktur gjort gällande, knappast skulle ha inneburit en förbättring av Klemecos ställning jämfört med vad som gällde tidigare.

Det har inte gjorts gällande att det förelåg någon skillnad i styrkeförhållande mellan parterna. Avtalet formulerades av Jernmanufacturs juridiska biträde.

Med hänsyn till det anförda bör avtalet tolkas så att Jernmanufaktur utfäst sig att för ettvarvt av åren 1986 och 1987 köpa Klemeprojekter av Klemeco för minst 600 000 kr. Det är ostridigt att detta avtalsvillkor inte på långt när uppfyllts av Jernmanufaktur.

Om inte annat följer av lag eller avtal sanktioneras avtalsbrott som innebär underlåtenhet att uppfylla en utfästelse med ett principiellt strikt ansvar. Någon lagregel om undantag från denna princip när det gäller återförsäljare föreligger inte.

I det skriftliga avtalet mellan Klemeco och Jernmanufaktur regleras under punkt 3.4 underlåtenhet att uppnå minimikvantiteterna på så sätt att Klemeco, om Jernmanufaktur under ett kalenderår inte uppnår den avtalade minimikvantiteten, har en ovillkorlig rätt att senast d 31

mars påföljande år säga upp avtalet till omedelbart upphörande.

I avtalet finns dessutom, under punkt 10.3, en bestämmelse om att part har rätt att säga upp avtalet till omedelbart upphörande om andra parten bryter mot sina skyldigheter enligt avtalet. Enligt denna bestämmelse äger emellertid den andra parten rätt att vidta rättelse inom 30 dagar efter mottaget meddelande om sin underlåtenhet att uppfylla sina förpliktelser.

Det är ostridigt att Klemeco hävt avtalet per d 21 okt 1986 bl a på grund av anteciperat kontraktsbrott med avseende på avtalad minimikvantitet. Klemeco har gjort gällande att hävningen skett enligt punkt 10.3 i avtalet. Jernmanufaktur har vitsordat att Klemeco enligt punkt 3.4 haft rätt att häva avtalet.

Jernmanufaktur har gjort gällande att det skriftliga avtalet uttömmande reglerar påföljden vid underlåtenhet att uppnå minimikvantiteterna och att något skadestånd därför inte skall utgå.

I det skriftliga avtalet finns inga bestämmelser om skadeståndsskyldighet, bortsett från regler om befrielsegrunder vid force majeure som inte är aktuella i detta mål.

Det är ostridigt att parterna vid avtalsslutet inte diskuterat frågor om skadestånd.

HovR:n finner med hänsyn till det sagda inte visat att parterna avtalat att skadestånd inte skulle utgå.

På grund av det anförda finner HovR:n att Jernmanufaktur har ett strikt skadeståndsansvar gentemot Klemeco till följd av att Jernmanufaktur underlåtit att uppfylla bestämmelserna i avtalet om inköp av vissa minimikvantiteter under 1986 och 1987.

När det gäller skadeståndets storlek gör HovR:n följande bedömning.

— — —

Skadeståndet skall alltså bestämmas för 1986 till 271 425 kr och för 1987 till 171 517 kr eller till sammanlagt 442 942 kr.

Domslut. Med ändring av TR:ns domslut förpliktar HovR:n Jernmanufaktur Aktiebolaget Raco att till Klemeco Nord Aktiebolag betala 442 942 kr jämte ränta därpå enligt 6 § räntelagen från d 1 dec 1986 tills betalning sker.

Adj led kammarrättsassessorn *Jerry Eriksson* var skiljaktig och anförde: Klemeco har yrkat skadestånd av Jernmanufaktur på den enda grund att Jernmanufaktur orsakat Klemeco skada genom att bryta mot återförsäljaravtalet. Kontraktsbrottet har bestått i att Jernmanufaktur inte har uppnått garanterad inköpsvolym enligt avtalsklausulen 3.1. På grund av garantiåtagandet har Jernmanufaktur strikt ansvar för uppkommen skada.

Såsom Klemeco sålunda formulerat sin talan är det — som TR:n också har funnit — av avgörande betydelse för utgången i målet hur avtalsklausulen 3.1 i återförsäljaravtalet skall tolkas.

Sedd isolerad och tolkad enligt sin ordalydelse är det rimligt att tolka avtalsklausulen på det sätt majoriteten gjort, dvs som en utfästelse att inköpa en viss kvantitet med de rättsverkningar därav följer.

Avtalsklausulen i fråga måste emellertid sättas in i ett vidare samman-

hang för att kunna bedömas på rätt sätt. Den måste bedömas mot bakgrund bla av vad avtalet i övrigt innehåller och vad parterna i övrigt har anfört i målet.

Återförsäljaravtalet har vid en närmare granskning brister i såväl klarhet som omfattning. Det har sålunda inte reglerats vad som skall gälla om skadeståndsskyldighet vid bristande uppfyllelse av avtalet, vare sig när det gäller den nu aktuella klausulen eller andra. Vid bedömningen av innebörden av klausulen 3.1 har man dock en viss ledning av andra klausuler i avtalet. Enligt klausul 10.3 har avtalspart en generell rätt att säga upp avtalet till omedelbart upphörande vid den andra partens avtalsbrott. Därutöver har Klemeco enligt klausul 3.4 fått en ensidig rätt att säga upp avtalet om Jernmanufaktur inte uppnår de avtalade minimikvantiteterna. I klausul 10.4 föreskrivs återköpsskyldighet för Klemeco av Jernmanufacturs lager för det fall avtalet upphör. Det finns inget i avtalet som tyder på att återköpsklausulen inte skulle gälla även för det fall Klemeco sagt upp avtalet på grund av underskriden minimikvantitet. Enligt återköpsklausulen skulle Klemeco i sådant fall vara skyldigt att återköpa även levererade varor som legat under minimikvantiteten. Dessa förhållanden talar för att inte betrakta klausulen om minimikvantitet som ett garantiåtagande.

Även andra omständigheter som kommit fram i målet bidrar till att belysa avtalsklausulens innebörd. De uppgifter Bertil Burström och Lars Jivede lämnat vid förhör ger således en viss ledning även om de — vilket de gett klart uttryck för — uppfattat innebörden av vad de avtalat på helt olika sätt. Båda parter synes ha haft ett intresse av ett fortsatt avtal om ensamförsäljning. För Klemeco var det viktigt att försäljningen ökade och man hade därför ett intresse att få en avtalad minimikvantitet. Försäljningen av Klemitprodukten var emellertid inte av väsentlig betydelse för Jernmanufaktur, eftersom den endast utgjorde en obetydlig del av företagets totala försäljning. Frågan om skadeståndsskyldighet vid underskriden minimikvantitet har enligt Burström berörts vid åtminstone ett sammanträffande mellan parterna när förhandlingarna om ett fortsatt avtalsförhållande inleddes. Vid de förhandlingar som omedelbart föregick avtalet synes dock frågan inte ha berörts vid förhandlingar mellan parterna. Enligt Jivede har Jernmanufaktur aldrig slutit något återförsäljaravtal med garanterade minimikvantiteter och skulle heller inte göra det för Klemitprodukten, eftersom man inte var beroende av den. Minimikvantiteten i klausulen 3.1 var nästan dubbelt så stor som Jernmanufacturs försäljning av Klemit under ettvar av åren 1985 och 1984. Främst de senast nämnda omständigheterna talar mot att tolka avtalsklausulen i fråga som en utfästelse för Jernmanufaktur att inköpa en viss minimikvantitet.

I detta sammanhang kan man inte heller bortse från att avtalet i fråga synes ha sin förebild i ett standardavtal för ensamåterförsäljningsavtal (se text SOU 1984: 85 Handelsagentur och kommission s 213 f). Bestämmelsen i standardavtalet är utformad som en målsättningsklausul. Den i målet aktuella klausulen om minimikvantitet är visserligen utformad på annat sätt än den i standardavtalet men likheterna i övrigt mellan detta och avtalet mellan Klemeco och Jernmanufaktur medför ändå att även denna omständighet talar mot att klausulen i fråga skall uppfattas som en garanti.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de omständigheter som här har berörts — den aktuella avtalsklausulens ordalydelse, innehållet i avtalet i övrigt, vad som i övrigt har kommit fram i målet som belyser hur avtalet skall tolkas samt innehållet i standardavtalet — inte medför att avtalsklau-

sulen 3.1 i återförsäljaravtalet kan förstås på sådant sätt att Jernmanufaktur har gjort ett garantiåtagande – eller annan utfästelse med motsvarande rättsverkningar – beträffande en viss inköpsvolym. Den omständigheten att Jernmanufaktur inte har köpt minimikvantiteten medför därmed inte att Jernmanufaktur har något strikt ansvar för eventuell uppkommen skada hos motparten. På de grunder Klemeco åberopat kan Jernmanufaktur därför inte åläggas att betala skadestånd.

Jag anser därför att TR:ns domslut skall fastställas.

Jernmanufaktur (ombud advokaten Bengt Sjövall) sökte revision och yrkade att HD skulle ogilla Klemecos skadeståndsyrkande.

Klemeco (ombud advokaten Claes Peyron) bestred ändring.

Efter förordnande av HD avgav Stockholms Handelskammare, Sveriges Industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel och Sveriges Handelsagenters förbund yttranden i målet.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr *Ola Olsson*, hemställde i betänkande att HD skulle meddela följande dom: *Domskäl*. Att återförsäljaravtalet inte innehåller något stadgande om skadestånd utesluter inte skadestånd som sanktion vid kontraktsbrott. Om Jernmanufaktur har utfäst (garanterat) i återförsäljaravtalet att köpa de minimikvantiteter som anges i punkten 3.1 har Jernmanufaktur därför i enlighet med allmänna rättsgrundsatser ett strikt skadeståndsansvar för det fall utfästelsen ej infrias. Frågan i målet är om Jernmanufaktur gjort en sådan utfästelse. Det har inte gjorts gällande att Jernmanufaktur ej fullgjort sin skyldighet enligt punkten 5.1 att på allt sätt och efter bästa förmåga aktivt verka för största möjliga avsättning av produkterna.

Ordalydelsen i punkten 3.1 med ordet "skall" ger visst stöd för att Jernmanufacturs åtagande beträffande minimikvantiteterna innebär en garanti. Emellertid är innebörden av ordalydelsen långtifrån så tydlig att utrymme saknas för den motsatta uppfattningen. Det är därför nödvändigt att undersöka även andra förhållanden av betydelse för fastställandet av avtalsinnehållet i punkten 3.1.

Av de i målet inhämtade yttrandena framgår att inom industrin och handeln finns ett vanligt standardavtal för ensamåterförsäljningsavtal benämnt EÅ 85. Det stadgande i detta standardavtal som motsvarar punkten 3.1 i återförsäljaravtalet är § 8, som dock är formulerad på ett helt annat sätt. Där står inledningsvis följande: "Efter en av parterna gjord bedömning av marknadssituationen har målet (förutsedd kvantitet) för försäljning av Produkten inom Området fastställts till ...". Därpå följer en klausul av innebörden att om den enligt ovan förutsedda kvantiteten ej uppnås har "Leverantören" rätt att säga upp avtalet. Det är helt klart att skadestånd som sanktion här ej kommer i fråga. De skiljaktiga sätten att formulera stadgandet om minimikvantiteter i de båda avtalen ger ytterligare något stöd för att punkten 3.1 i det nu aktuella återförsäljaravtalet bör tolkas som en garanti.

Punkten 3.4 i återförsäljaravtalet, vilken punkt enbart handlar om de i punkten 3.1 föreskrivna minimikvantiteterna, anger som enda följd av att återförsäljaren under ett kalenderår "ej uppnår den avtalade minimikvantiteten" att huvudmannen har rätt att senast d 31 mars påföljande kalenderår säga upp avtalet till omedelbart upphörande. Återförsäljaravtalet

innehåller dessutom genom punkten 10.3 en regel om parts rätt "att uppsäga avtalet till omedelbart upphörande om andra parten bryter mot sina skyldigheter enligt detta avtal" och ej inom 30 dagar efter erhållet påpekande vidtar rättelse. Med beaktande även av de olika ordalydelserna tyder denna tvåfaldiga reglering av rätten att säga upp avtalet i förtid på att punkten 3.4 har till speciellt syfte att uttömmande reglera följderna av att minimikvantiteterna i punkten 3.1 ej uppnåtts, medan punkten 10.3 är en mer allmän regel om uppsägning vid kontraktsbrott. I så fall kan åtagandet i punkten 3.1 ej anses som en garanti. Regeln i punkten 10.4, som utan förbehåll för avtalad minimikvantitet förpliktar Klemeco att efter avtalets upphörande återköpa av Jernmanufaktur allt som Jernmanufaktur ej lyckats sälja, pekar i samma riktning.

Utredningen angående vad som förevarit före återförsäljaravtalets ingående ger sammantagen inte något övervägande stöd för någon av parternas ståndpunkter.

I yttrandena som HD inhämtat belyses sedvänjan inom industri och handel avseende klausuler om minimikvantiteter i ensamåterförsäljaravtal. Det framgår följande. Sådana klausuler är vanliga. De är ofta kompletterade med en regel som ger huvudmannen rätt att säga upp avtalet om återförsäljaren ej uppnår minimikvantiteten. Denna regel ses som återförsäljarens motprestation för exklusiviteten. Däremot betraktas det normalt inte som ett skadeståndgrundande kontraktsbrott om återförsäljaren inte uppnår angiven minimikvantitet. Huruvida de stipulerade försäljningsvolymerna uppnås eller ej ligger ofta till viss del utom dennes kontroll — produkterna kan bli omoderna, utsättas för oväntad konkurrens etc. För nya produkter är det ofta mycket svårt att förutse försäljningsvolymen. Det anses vanligen därför inte rimligt att en återförsäljare, som trots fullgoda marknadsföringsinsatser inte når upp till den avtalade minimikvantiteten, skall drabbas av strikt skadeståndsskyldighet. Faktorer som i det enskilda fallet talar för att skadeståndsansvar ej avsetts är att fast pris inte avtalats utan priset kan ensidigt ändras av huvudmannen, vilket i regel är fallet i ensamåterförsäljaravtal, samt förekomsten av en återköpsklausul, vari huvudmannen åtar sig att köpa tillbaka en del av återförsäljarens lager.

Med hänsyn till vad sålunda framkommit beträffande återförsäljaravtalet i övrigt samt sedvänjan inom industri och handel, finner HD övervägande skäl tala för att punkten 3.1 ej skall tolkas som att Jernmanufaktur garanterat att köpa de där angivna minimikvantiteterna. Klemecos talan om skadestånd skall därför ogillas.

Domslut. Med ändring av HovR:ns dom ogillar HD Klemeco Nord Aktiebolags talan.

HD (JustR:n *Jermsten, Gregow, Freyschuss*, referent, *Törnell* och *Nilsson*) beslöt följande dom: *Domskäl.* Det mellan Klemeco och Jernmanufaktur d 30 jan 1986 träffade återförsäljaravtalet innehåller i punkten 3.1 en bestämmelse som anger att Jernmanufaktur "skall" köpa en viss minimikvantitet av Klemecos produkter. För åren 1986 och 1987 bestämdes minimikvantiteten för inköpen till 600 000 kr per år.

Avtalet innehåller inga bestämmelser om skadeståndsskyldighet. Tvisten i målet gäller om Jernmanufaktur har lämnat en skadestånds-sanktionerad garanti att uppnå den försäljningsvolym som föreskrivits i punkten 3.1.

Av bestämmelsens ordalydelse kan någon bestämd slutsats inte dras

när det gäller frågan om Jernmanufaktur har gjort ett sådant garanti-åtagande. Inte heller utredningen om de förhandlingar som föregick avtalet ger något säkert besked om vilken innebörd punkten 3.1 avsetts ha i detta hänseende.

Ett avtal bör emellertid ses som en sammanhängande helhet. Vid tolkningen av en avtalsbestämmelse kan man därför ofta hämta ledning i andra avtalsbestämmelser.

Enligt punkten 3.4 i återförsäljaravtalet hade Klemeco en ensidig rätt att säga upp avtalet, om Jernmanufaktur under ett år inte uppnådde den avtalade minimikvantiteten. Uppsägning kunde då med omedelbar verkan äga rum senast d 31 mars påföljande kalenderår. Återförsäljaravtalet innehåller dessutom i punkten 10.3 en bestämmelse om att en part har rätt att säga upp avtalet till omedelbart upphörande, om motparten bryter mot sina skyldigheter enligt avtalet och inte inom 30 dagar efter påpekande vidtar rättelse.

Av intresse är även punkten 5.1 i återförsäljaravtalet. Enligt denna punkt skulle Jernmanufaktur på allt sätt och efter bästa förmåga aktivt verka för största möjliga avsättning av Klemecos produkter.

Den hävningsrätt som tillkom Klemeco enligt punkten 3.4 förutsatte inte att Jernmanufaktur hade gjort sig skyldigt till en sådan försummelse att aktivt verka för största möjliga avsättning av produkterna som framgår av punkten 5.1. Om avtalet — som Klemeco gjort gällande — kunde hävas i ett sådant fall även enligt punkten 10.3, skulle punkten 3.4 inte fylla någon självständig funktion. Det måste därför antas att enbart denna punkt var tillämplig, om Jernmanufaktur inte uppnådde den minimikvantitet som avtalats utan att vara försumlig på sätt som anges i punkten 5.1. Detta utgör i sin tur ett stöd för att en brist med avseende på den avtalade minimikvantiteten inte avsetts vara ett kontraktsbrott som kan utlösa skadeståndsskyldighet.

Det är tydligt att det är vanskligt för en återförsäljare att garantera inköp av en viss, större kvantitet av en produkt. Förhållandena på marknaden kan snabbt ändras, tex på grund av tillkomsten av nya och effektivare produkter. I förevarande fall framstår en garanti av de för åren 1986 och 1987 angivna minimikvantiteterna som särskilt äventyrlig mot bakgrund av de avsevärt mindre kvantiteter som Jernmanufaktur hade inköpt under de närmast föregående åren. Det bör också beaktas att det pris som Jernmanufaktur hade att betala till Klemeco för leverans av produkterna fastställdes av Klemeco. Även dessa omständigheter talar emot att föreskriften i punkten 3.1 skall betraktas som en skadeståndssanktionerad garanti.

De yttranden som har avgetts i målet ger vid handen att det inte heller finns någon sedvänja inom branschen som innebär att återförsäljare vid skadeståndsansvar garanterar viss minimikvantitet.

På grund av det anförda finner HD att punkten 3.1 inte skall tolkas så att Jernmanufaktur har lämnat en skadeståndssanktionerad garanti att köpa de angivna minimikvantiteterna. Klemecos skadeståndstalan kan därför inte vinna bifall.

Domslut. Med ändring av HovR:ns dom ogillar HD Klemeco Nord Aktiebolags talan.

HD:s dom meddelades d 25 juni 1992 (nr DT 319).

61

En person som hyrt en bil tecknade fordonsförsäkring med villkor att försäkringen endast avsåg försäkringstagarens intresse samt att försäkringsbolaget hade rätt att lämna ersättning till fordonets ägare. Fråga, sedan bilen stulits, vem av hyresmannen och ägaren som är berättigad till ersättningen för bilens värde.

(Jfr 1965 s 224)

Triangel Restaurang AB (restaurangbolaget) och K.B. Leasing i Stockholm AB (leasingbolaget) träffade d 18 sept 1987 skriftligen ett avtal, varigenom restaurangbolaget av leasingbolaget hyrde en sistnämnda bolag tillhörig personbil av fabrikat BMW 320 I, med registreringsnummer CBU 062, på villkor bl a att restaurangbolaget tecknade försäkring å bilen på närmare angivet sätt och vidmakthöll försäkringen under hyrestiden. I avtalet stadgades vidare bl a följande: Vid total förlust av fordonet skall utfallande försäkringsersättning tillfalla uthyren.

Restaurangbolaget tecknade d 28 sept 1987 en sk kaskoförsäkring å bilen hos Folksam ömsesidig sakförsäkring. För försäkringen gällde bl a följande villkor:

312 Försäkrat intresse

Försäkringen avser endast försäkringstagarens intresse. Har fordonet köpts på avbetalning eller kredit har Folksam rätt att lämna ersättning till säljaren. Sådan ersättning lämnas högst med säljarens återstående fordran enligt reglerna i konsumentkreditlagen, lagen om avbetalningsköp eller lagen om avbetalningsköp mellan näringsidkare m fl.

Om försäkringstagaren hyrt fordonet har Folksam rätt att lämna ersättning till ägaren.

Den 18 april 1988 anmälde restaurangbolaget till polismyndighet att bilen hade stulits. Bilen kunde inte återfinnas och försäkringsbolaget beslutade att utge ersättning för skadan på grund av försäkringen. Under mellantiden hade emellertid restaurangbolaget försatts i konkurs. Försäkringsbolaget kände osäkerhet till vem ersättningen skulle utbetalas och nedsatte därför beloppet i fråga i allmänt förvar.

Restaurangbolagets konkursbo väckte vid *Stockholms TR* den talan mot leasingbolaget som framgår av TR:ns dom.